

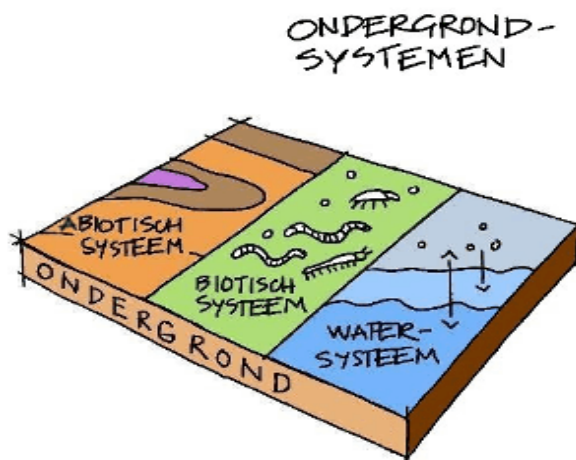
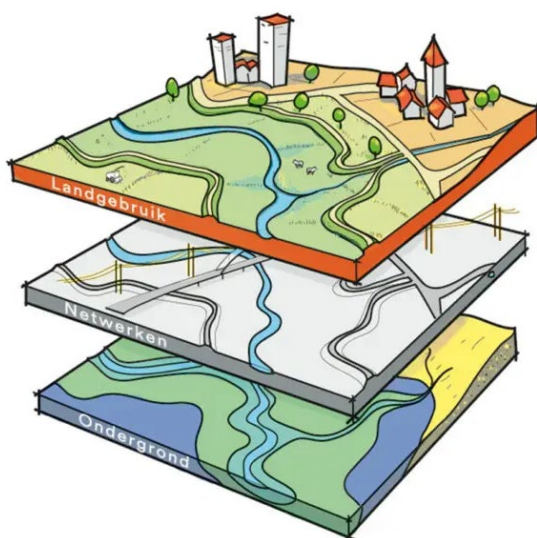
Water en Bodem Sturend

Position Paper **Interprovinciaal Overleg**



Herstel, bescherming en duurzame benutting van ons water en onze bodem is noodzakelijk om een leefbaar Nederland te houden. De afspraak in het regeerakkoord om water en bodem sturend te laten zijn sluit goed aan op de ambities van de provincies. Het is een onderdeel van de ruimtelijke puzzel, die vraagt om sturing en afdwingbare randvoorwaarden. De provincies worden namelijk geconfronteerd met steeds sterker wordende weersextremen, bodemdaling, gebouw- en infrastructuurschade, een toenemende vraag naar drinkwater en een achterblijvende kwaliteit van water en bodem. Klimaatverandering leidt tot toenemende hitte, droogte en wateroverlast. Het jaar 2022 is de vierde hete en droge zomer in vijf jaar, waarbij het watertekort zowel in de bodem als aan de oppervlakte grote impact heeft op het functioneren van Nederland. In juli 2021 zorgde de hoge neerslagpiek in de Ardennen, Eifel en Zuid-Limburg voor ongekende overstromingen en schade. De achterblijvende kwaliteit en vitaliteit van water en bodem zorgt voor een rem op ontwikkelingen in landbouw, woningbouw en natuur en voor steeds hogere maatschappelijke kosten.

De provincies zetten het regionaal en lokaal handelingsperspectief voorop, zodat gebiedsgericht duidelijk wordt welke kansen water en bodem bieden voor een toekomstbestendige ontwikkeling. Die gebiedsgerichte perspectieven ontwikkelen provincies in samenwerking met alle overheden en de samenleving. Water en bodem sturend gaat namelijk verder dan een verandering hier en daar en de inzet van technische oplossingen. Het vraagt een ruimtelijke visie op een klimaatrobuust bodem- en watersysteem met daarin meegenomen kwaliteitsherstel en duurzaam gebruik.



De lagenbenadering van ondergrond, netwerken en landgebruik, waarin de ondergrondslaag voor het water- en bodemsysteem staat.

Het hele water- en bodemsysteem concreet opnemen in ruimtelijk beleid, ruimtelijke plannen en programma's

De provincies baseren zich op de lagenbenadering om regie te voeren op de drukte in de ruimte, met inbegrip van de ondergrond. De lagenbenadering legt de ruimte uiteen in drie lagen: de laag met de fysieke ondergrond, de laag van de netwerken plus infrastructuur en de laag met het landgebruik. Water en bodem sturend betekent dat de netwerk- en landgebruiklagen passend moeten zijn bij de ondergrondslaag. Dit sluit aan bij de Europese bodemstrategie 2030 die volgend jaar wordt uitgewerkt in een EU-Bodemgezondheidswet. De nationale implementatie hiervan moet een integraal onderdeel van de uitwerking van water en bodem sturend zijn.

De provincies verwachten van medeoverheden dat ze de hele ondergrond relevant maken bij ruimtelijke ontwikkelingen, 3D-ordering genoemd. Dit is nodig omdat er steeds vaker concurrentie ontstaat tussen gebruiksfuncties in de ondergrond. Dat betekent transparante keuzes maken, bijvoorbeeld in de afweging tussen de energietransitie met bodemenergie en geothermie enerzijds en bescherming van grondwater voor drinkwaterproductie anderzijds. Een ander voorbeeld is het herinrichten van bestaande wijken waar klimaatvoorzieningen, vergroening en kabels en leidingen een plaats in de ondergrond vragen. Provincies zetten daarom de ondergrond als regionaal thema in de ruimtelijke planvorming neer en beschermen de kwaliteit van bodem en water.

De balans tussen grondwateronttrekking en -aanvulling moet hersteld worden. De ruimtelijke omvang van de droogte- en wateroverlastproblematiek is groot en door sterkere weersextremen kan er droogte en wateroverlast in het zelfde gebied optreden. Het water- en bodemsysteem heeft daarom de ruimte nodig om water dat in het winterhalfjaar valt vast te houden, te infiltreren én om het water dat tijdens (grote) regenpieken valt op te vangen, waar mogelijk te infiltreren en het restant af te voeren.

De druk op de watervoorraden van goede kwaliteit neemt toe, wat onder meer voor schaarste aan zoet water langs de kust en voor schaarste aan schoon grondwater op de zandgronden zorgt. Om voldoende drinkwater te houden, sturen de provincies aan op zuinig gebruik van de grond- en oppervlaktewatervoorraden. Mede hierom voeren provincies samen met waterschappen waterconserveringsprojecten uit, zoals in de binnenduinrand.

Klimaatbestendige groei in de regio Zwolle

De provincies waarin de regio Zwolle ligt zien deze regio als perspectiefgebied voor Nederland: wij willen de regio samen met het Rijk ontwikkelen als demodelta. De ligging in de delta maakt ons al jaren bewust van de impact van klimaatverandering, zodat stevig ingezet wordt op klimaatadaptatie. De natuurlijke omstandigheden van onze regio veranderen, dus verandert de regio mee. Het is een snel groeiende regio, met een flinke groeipotentie, waarbij het mobiliteitssysteem onder druk staat. De toekomst ligt in slimme gecombineerde oplossingen, het verknopen van opgaven en het benutten van meekoppelkansen. Klimaatverandering vraagt om maatregelen op alle ruimtelijke schaalniveaus; van de stormvloedkering tot een groen dak of regenwaterschutting in de achtertuin. De regio Zwolle heeft daarom een propositie in op twee schaalniveaus ingediend: 1. Demodelta Regio Zwolle op regionale schaal en 2. Spoorzone-Hanzeland Zwolle als concreet gebied.

Duidelijke sturing op klimaatbestendige ruimtelijke inrichting en kwaliteitsverbetering water en bodem

Provincies streven naar een klimaatbestendige ruimtelijke inrichting met zorgvuldig en meervoudig ruimtegebruik. Hierbij vervullen de provincies een sleutelrol in het evenwichtig toedelen van functies aan locaties, waarbij de ondergrondlaag met bodem en water voorwaardenscheppend is voor de ruimtelijke functietoedeling. Door die voorwaarden regionaal en lokaal in kaart te brengen wordt de sturende werking van bodem en water concreet.

Wij vragen van het Rijk samenhangende kaders en sturende principes, met een actieve coördinatie om water, bodem en ruimtelijke ordening niet apart, maar in samenhang op te pakken. Zo kan water en bodem alleen sturen als het een startpunt is in de Rijksprogramma's die nu vorm krijgen (Kamerbrief 'Nationale regie in de ruimtelijke ordening', dd 17 mei 2022), denk aan de woningbouwopgave en het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Bovendien vragen wij beleidszekerheid in termen van handhaving van bestaande afspraken. De provincies herkennen de opgaven in de kamerbrief, maar denken niet zozeer in termen van draagkracht, wat het gebruik voorop zet, maar in termen van een klimaatbestendige ruimtelijke inrichting en een verbeterde kwaliteit van water, bodem en ruimte.

Ontwikkeling blauwe omgevingsvisie in Friesland

Voor de ontwikkeling van de BOVI (blauwe omgevingsvisie) en de blauwe drager (vooruitlopend op herijking POVI) werken Wetterskip Fryslân en de provincie Fryslân samen aan de visie om de leefomgeving aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering en te zorgen dat de provincie in 2050 klimaatbestendig is ingericht met het oog op de verwachte klimatologische ontwikkelingen na 2050. Dit wordt gedaan vanuit de systeembenadering van het water- en bodemsysteem waarbij de visie en de toekomstige perspectieven/oplossingen zijn gericht vanuit de gedachte van de gebiedskenmerken zoals o.a. landschap, hydrologie en bodemvitaliteit. De omgeving is hierbij actief betrokken met inmiddels gehouden regionale gebiedsbijeenkomsten ingedeeld per grondsoort.

De provincies willen dit zo in gebiedsprocessen inzetten dat het gebiedseigene integraal onderdeel is bij het bereiken van de doelen. Waar ruimtelijke of kwalitatieve doelen een nationaal karakter hebben, zoals de nationale woningbouwopgave, de mestwetgeving of de waterkwaliteit, ligt de basisverantwoordelijkheid bij het Rijk en zijn rijksgenerieke maatregelen wenselijk. Provincies willen met gemeenten en waterschappen samenwerken om de inrichting vorm te geven door de mogelijkheden van de Omgevingswet te gebruiken. Door NOVI, provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies, (water)programma's, omgevingsverordeningen, omgevingsplannen en waterschapsverordeningen goed af te stemmen kunnen bodem en water daadwerkelijk sturend worden, bijvoorbeeld in een voorkeursvolgorde voor gebruik van water en bodem. Hiermee wordt voorgesorteerd op de ruimtelijke inrichting en gebruiksmogelijkheden met eventuele beperkingen. We creëren hiermee optimale gebruikscondities en voorkomen hoge kosten en risico's op schade op zowel korte als lange termijn.

Samenwerken aan een toekomstbestendig perspectief

De provincies willen vanuit water en bodem sturend een regionaal en lokaal handelingsperspectief kunnen bieden bij de nationale opgaven. Niet alles kan meer overal, maar op locatie kan veel wel. Dat perspectief is belangrijk voor de inwoners, de gebruikers, de terreinbeheerders, de landbouwers, het bedrijfsleven, et cetera. Het kan leiden tot andere keuzes voor bouwlocaties voor infrastructuur, wonen en werken en tot anders omgaan met het beschikbare water.

Verlegging tracé provinciale weg in Noord-Brabant

In Noord-Brabant is recent het tracé van een provinciale weg verplaatst omdat deze oorspronkelijk – alleen kijkend naar de bovengrond – was gepland precies bovenop een ondergrondse geologische breuklijn. Dat zou betekenen dat het tracé bij de aanleg en wellicht ook daarna vrijwel niet droog te malen zou zijn. De verlegging heeft geleid tot een stabielere grondwatersituatie ter plaatse en betere draagkracht voor de infrastructuur

Alleen vanuit de samenhang van het nationale, regionale en lokale beleid kan aangegeven worden hoe de inspanningen op de korte termijn leiden tot winst op de langere termijn. De provincies vragen daarom het Rijk vanuit de samenhang van de nationale vraagstukken te denken en de strategische keuzes samen met de medeoverheden te maken. De vertaling naar concrete, samenhangende maatregelen is voor ons een belangrijk speerpunt in het vervolgtraject, omdat dan de regionale en lokale gevolgen duidelijk worden. Keuzes voor locaties hebben ook consequenties voor de te nemen inrichtingsmaatregelen, de wijze van bouwen of het landbouwkundige gebruik.

Werk aan een toegankelijke kennisinfrastructuur

Het sturend maken van bodem en water roept veel kennis- en informatievragen op, zowel in de beleidsvorming als in de uitvoering. De provincies vinden het belangrijk om deze kennisvragen te delen met alle betrokken overheden en belanghebbers. Er vindt al veel onderzoek plaats, bijvoorbeeld op gebied van veenweide, bodemdaling en klimaatadaptatie. Ook lopen er diverse pilots. Met de Basisregistratie Ondergrond (BRO) vinden goede stappen plaats om basisinformatie over de ondergrond op een uniforme manier beschikbaar te maken. Deze stappen willen we uitbreiden met alle relevante ondergrond-, bodem- en waterinformatie, die vervolgens in samenhang beschikbaar zou moeten komen. Deze basis zou toegevoegd kunnen worden aan het Digitaal Stelsel Omgevingswet.